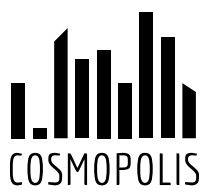

PAVEL TAUSSIG

Jedinečná svatá

PAVEL TAUSSIG

Jedinečná svatá

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována a šířena v jakékoli podobě bez předchozího písemného souhlasu majitele.

**Slovenské
literárne
centrum**

**Táto kniha vyšla s finančnou
podporou Komisie SLOLIA,
Slovenské literárne centrum.**

Text and Illustrations © Pavel Taussig, 2023

Translation © Dana Řezníčková, 2023

© Grada Publishing, a. s., 2023

Odpovědná redaktorka Markéta Šlaufová

Korektura Julie Gonzálezová

Obálka, grafická úprava a sazba Roman Křivánek, Art007

Vydala Grada Publishing, a. s. pod značkou Cosmopolis v Praze roku 2023 jako svou 9121. publikaci

Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod

Grada Publishing, a. s.,

U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-271-7102-6 (ePub)

ISBN 978-80-271-7101-9 (pdf)

ISBN 978-80-271-3964-4 (print)

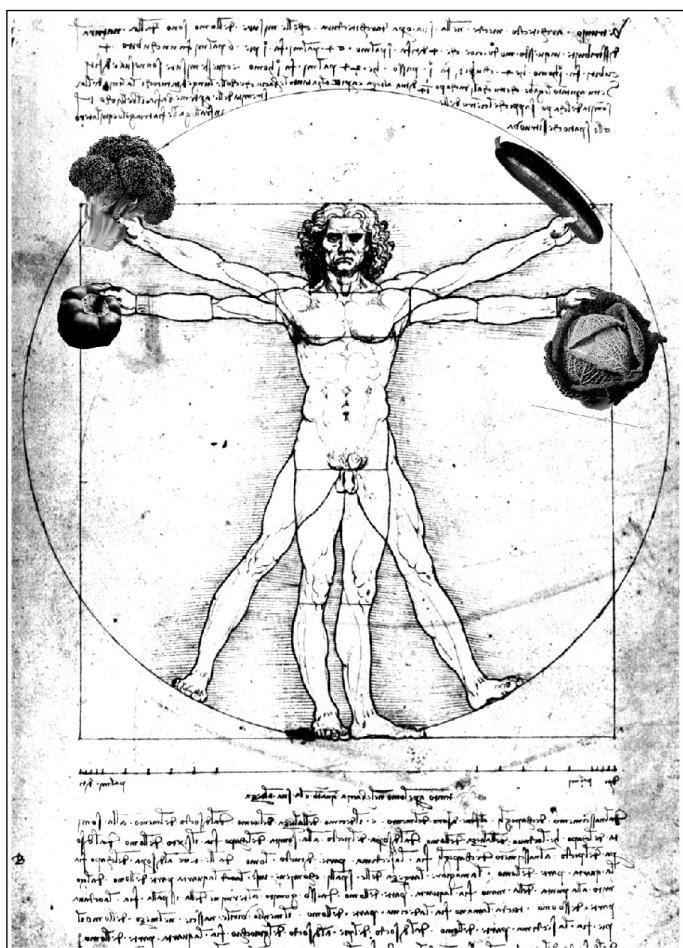
Poslední večeře

Gratuluji, mistře Leonardo. Ze srdce vám gratuluji. Přesně tak si poslední večeři představuje správný křesťan...

Kristus a jedenáct apoštolů. (Zrádce Jidáše už přece mezi ně dávno nepočítáme, mistře.) No co, Jidáš je štíhlý, přemalovat ho nedá takovou práci.

Ale jak říkám, je to skvostné dílo. Deset učedníků čeká na Pánovo poslední učení... Pochopitelně že deset, Leonardo, vždyť přece Petr, který Krista za jedinou noc třikrát zapřel, tam nemá co pohledávat.

Symbolický obraz, opravdu: kolem učitele zůstalo osm nejvěrnějších. Ale ale, snad bys tam nechtěl nechat i Jakuba a Jana, ty dva obyčejné rybáře, kteří se nestyděli požádat Pána o místo po jeho boku? Žádné lamentování, přetřeš to temnou barvou a nikdo si toho ani nevšimne.

Tak, tak. Sedm apoštolů s Pánem naposledy večerí. Ale ne, vážený, Matouš musí ven. Vždyť byl původně celníkem, a uznej, patří snad financ na svatý obraz?

Ale věc je to pěkná, vsutku. I když se mi ten stůl zdá pro pět učedníků trochu velký. Protože když ještě vyretušuješ Ondřeje a Filipa, kteří zapochybovali o zázraku v Káni Galilejské, tak ti jich tam víc nezbude.

Dobře. Ale tolik jídla pro Krista se třemi apoštoly – nezlob se, ale to jsi tedy přehnal. Poslední večere přece není žádná žranice! Jak to, že je jich víc, než by mohlo? Lukáš pochopitelně zmizí. Ovšem, že je to ten, který v jednom kuse reptal proti bohatým. Neškodilo by trochu taktu, Leonardo. No a o Tomášovi, který nechtěl věřit ani v Pánovo zmrtvýchvstání, nebudeme, doufám, vůbec diskutovat.

Večeřící Kristus... Vtipná myšlenka. Ti poslední tři, Bartoloměj, Tadeáš a Šimon, ti jsou totiž klasický případ. V celém Písmu se o nich nehovoří nic bližšího, bůhví, co to vlastně bylo za lotry, ale pak si je mistr Leonardo da Vinci klidně vpašuje do Kristovy společnosti!

Apropó, Kristus... Nevysvětluj si to chybně, Leonardo, ale ten tam jednoduše zůstat nesmí. Řekni sám: chtěl se stát králem? Chtěl. Patří se to? Nepatří. Tak vidíš... No, no, nedívej se na mě tak výhrůžně, vážený mistře. Vždyť to není má věc, to všechno Písmo svaté...

Ale, ale, Leonardo, co je to za štvavé řeči, že z obrazu nic nezůstane? Pozor na jazyk! Podle mého názoru – a to je ten správný názor – teprve teď bude ten obraz takový, jaký má být: idyla. Zátíší.

Kariéra profesora Baláže

Když třídní profesor Baláž jednoho sychravého listopadového rána roku 1949 na začátku hodiny občanské výchovy nakázal kvintánům II. státního gymnázia v Bratislavě, aby se seřadili a bez debat přišli ke katedře podepsat nějaký cár papíru, byla to pro studenty úplná normálka. Disciplinovaně vytvořili frontu, vděční za každou promarněnou minutu vyučování. Jen repetentovi Rajčiakovi to nedalo a píchl před ním stojícího premianta třídy Šulce jehlou kružítko do zadku. Šulcův zadek měl však v tomto směru dlouholetou praxi a trýzněný student zachoval stoický klid.

Nedalo by se říct, že chlapci při podepisování zrovna spěchali. Pedagog ale orlím zrakem střežil nejen čitelnost podpisů, ale i plynulý průběh akce, takže po dvanácti minutách seděli všichni zpátky v lavicích. Profesor

vložil archy s podpisy opatrně do třídní knihy, chvíli dramaticky listoval ve svém notýsku, a nakonec vyvolal Holec, aby ho vyzkoušel z nejnovější učební látky „Dvouletý plán – dva stupně k blahobytu“.

Zatímco Holec chrlil nabílovaný text, odevzdával se profesor Baláž úvahám, které s dvouletkou souvisely nanejvýš druhotně. Týkaly se totiž mimořádné konference profesorského sboru, velmi chytře a vhodně svolané během první přestávky, na níž ředitel gymnázia, doktor Marko, ustaraným hlasem vyhlásil:

„Vážení kolegové a kolegyně, ze školského odboru Krajského národního výboru jsem právě obdržel tyto podpisové archy s výzvou, abychom je všichni, tedy profesori i studenti ústavu, dobrovolně podepsali, a to okamžitě. Jsem přesvědčen, že mezi námi pedagogy se nenajde nikdo, kdo by neučinil to, co se od něj žádá. Věřím však, že se nám podaří o významu této akce přesvědčit i veškeré gymnazisty. Podtrhuji: Veškeré! Soudruh inspektor Pochylý totiž v přípisu současně uvádí i sankce, které by v opačném případě nutně nastaly...“

„Jestli jde o petici za prodloužení prázdnin, nebudeme mít žádné potíže!“ přerušila ředitele prostořeká slovenštinářka Vančová. Doktor Marko ji ale zmrazil pohledem:

„Jde o blahopřání soudruhu Stalinovi k sedmdesátým narozeninám.“

Pedagogové zašuměli jako třída, která se právě dozvěděla, že namísto plánované návštěvy filmového představení bude psát písemku z matematiky. Ne že by někoho z nich vůbec napadlo, že by mohl osobně odepřít poslušnost. Každý z nich totiž zažil nejméně jeden státní převrat (starší kolegové dokonce až tři) a všichni měli možnost ověřit si správnost přísloví o novém koštěti, které dobře mete. Jenže co dělat, když se zatne některý z žáků?

„Za Bučka neručím!“ vykřikl preventivně docent Szabó, třídní VI. A. „Pochopitelně, že je Sovětskému svazu vděčný za osvobození naší vlasti, ale jeho otce řezníka právě znárodnili a... však víte.“

„A Jedlička Julius, co má strýce biskupa?“

„A Nápravník, vyhlášený sígr?“ bylo slyšet další vystrašené hlasy. Seznam nezodpovědných individuí narůstal.

„A vůbec, jak se KNV opovažuje žádat od nás sto procent hlasů, když jde o dobrovolnou akci?“ zašvitořila naivně přírodopisářka Brezná. „Něco takového je přece v rozporu s lidově-demokratickými zásadami republiky!“

Ředitel Marko byl pedagogem do morku kostí. Nové Československo ho nechalo ve funkci ředitele gymnázia právě díky tomu, že nikdy v minulosti nebyl členem politické strany. Původně chtěl této zásadě zůstat věrný až do penze, ale v této chvíli si pomyslel, že by pravděpodobně neškodilo tento záměr revidovat. Když už musí

organizovat manifestaci vazalů lennímu pánovi, mohli by ho partajníci předem instruovat, jak se při tom chovat uvědoměle nebo alespoň tak, aby neztratil tvář. Teď totiž nevěděl, jak z toho ven. Bezradně pokrčil rameny a namísto odpovědi dal kolovat rozkaz inspektora s podpisovými archy.

Do vzrušeného virválu zazněl sebevědomý hlas profesora Baláže: „Nedělejme z toho vědu, kolegové! Na začátku nejbližší hodiny jednoduše přikážeme studentům, aby se přišli podepsat. Záhloví papíru přitom překryjeme třídní knihou. Mládež si bude myslet, že podepisuje převzetí nejnovějšího vysvědčení nebo něco podobného. Až se všichni podepíší, začneme rychle zkoušet, což je všechny přivede na jiné myšlenky.“

Sborovna zašuměla nesouhlasem. Horní skupina vášnivě namítala, že by to byl obyčejný podvod, zatímco spodní skupina se rozčilovala, že lid během Vítězného února neuchopil vládu do svých rukou proto, aby se nyní nemohlo hlavnímu veliteli Rudé armády gratulovat jinak než těmito pokoutnými metodami.

Profesor Baláž se nedal. Cítil, že konečně nadešla jeho chvíle. Co za kariéru mu naslibovali agitátoři z uličního výboru KSS, pokud vstoupí! Dal se přemluvit hned po únoru. Už více než rok vysedává na schůzích a platí příspěvky, ale nepostoupil ještě ani o píd'. A přitom je ředitel

ústavu bezpartajní! Pustil se tedy do boje za lepší budoucnost, ale diplomaticky. Tak, jak mu to vtloukli do hlavy na jezuitském gymnáziu: Účel světí prostředky. A téměř pateticky zvolal: „Nechte mě domluvit, přátelé! Samozřejmě že studentům nezatajíme, co podepsali. To bychom byli věru pěkní demokraté! Jen co zazvoní na přestávku, povíme jim prostě a bez patosu, že se naše škola rozhodla poslat Stalinovi k sedmdesátinám zdravici, kterou už na začátku hodiny podepsali. Jistě se nikdo z nich neodváží svůj podpis přeškrtnout, ani o věci diskutovat. Nebo jste už viděli studenta, který by se chtěl dobrovolně připravit o přestávku?“

Po krátké výměně názorů dospěl profesorský sbor II. státního gymnázia k přesvědčení, že toto řešení je jediné, při kterém se vlk nažere a koza zůstane celá.

* * *

Zatímco studenti trávili přestávku hrami, opisováním domácích úkolů a trýzněním slabších spolužáků, ve sborovně probíhala inventura. Díky Balážovým znalostem psychologie studentstva dopadla podpisová akce úspěšně a nálada profesorského sboru vystoupala do nebetyčných výšin až tatranských vrcholů. Profesor Baláž si připadal téměř jako kříženec Jánošíka s Makarenkem. Všeobecné

veselí však po chvíliče pokazil doktor Marko poznámkou, že do stanovených sta procent chybí ještě podpisy dvanácti žáků, nepřítomných z důvodu nemoci. A soudruh inspektor Pochylý trvá na dodání listin ještě dnes.

Latinářka Krnová se nesměle zeptala, zda by se za chybějící studenty nemohli podepsat příslušní třídní profesori, přirozeně s dodatkem „per procura“, tedy „v zastoupení“. Deskriptivář Jeleň namítl, že první tajemník VKS (b) možná neumí latinsky. Ruštinář Galas mu však důrazně ozřejmil, že Josif Vissarionovič ovládá latinu přinejmenším tak dobře jako jazyky všech národů Sovětského svazu včetně jazyka čukčského. Profesor Baláž se připojil k vývodům soudruha Galase, dodal však, že by bylo zbytečné zatěžovat oslavence takovými lapáliemi. Chybějící podpisy ať třídní doplní bez dodatků. Což příslušní pedagogové – i když s nemalými výčitkami svědomí – obratem učinili.

Když doktor Marko shromáždění rozpouštěl, měl pocit, že ústav vykonal pro sedmdesátníka z Gori všechno, možná ještě o ždibec víc.

Události nejbližších dní však usvědčily apolitického ředitele gymnázia z omylu. V následujícím oběžníku žádal krajský inspektor ředitelství II. státního gymnázia, aby okamžitě vyhlásilo soutěž o nejkrásněji vyzdobenou třídu ke slavnému jubileu.

Zmatení pedagogové vzali i tento rozkaz disciplinovaně na vědomí a mládež ho spolkla jako další článek v nekonečném řetězu učitelských buzerací. To – pravda – ještě nikdo ze zúčastněných netušil, co je čeká dál. Papírny a tiskárny totiž nestíhaly držet krok s hrdinskou epochou a vhodné výzdoby se jaksí nedostávalo. Studenti se tedy museli uchýlit ke svépomoci, přičemž vynikla především V. B. Otec kvintána Štrice, vedoucí aranžerského oddělení Zelovoce n.p., přislíbil třídně svého syna všechny nepotřebné propagační materiály. Počáteční nadšení kvintánů však pohaslo, když se ukázalo, že jde pouze o nespočetné množství plakátů „Vítězný únor“ s fotografií davu lidí hledících doleva nad vystřižnutou fotografií Klementa Gottwalda v beranici.

Kromě toho nedodal Zelovoc nic. Tedy až na jediný vý-
tisk sovětského plakátu „Strojky kommunizma“ s kres-
bou kanálu Volha-Don, vyvedený technikou pozdní-
ho socialistického realismu s nezbytným Stalinovým
portrétem v pravém horním rohu. Bylo to jentak, a
všechny papíry by skončily v kotelně, když Štric ju-
nior – ať už puzený snahou rehabilitovat otcův danajský
dar, nebo ze strachu před lynčováním – dostal přímo
fantastický nápad. Navrhl celou zadní stěnu třídy při-
krýt plakáty Vítězného února, ovšem bez Gottwalda.
Jen davy lidí. Dvanáct plakátů vedle sebe v pěti řadách
nad sebou. Šedesát davů slitých v jeden velký veledav.
A vpravo nahoře podobiznu praporečnicka míru vystři-
ženou ze sovětského plakátu.

Třídnímu Balážovi se návrh zdál z ideologického hle-
diska nezávadný a odškrtnl ho. I kvintáni byli pro, proto-
že kromě připínáček a syndetikonu jim nehrozily žádné
další výdaje. Kulturní referent třídy Drugaj, pokladník
Stožický a autor návrhu Štric byli pověřeni do konce týd-
ne třídu vyzdobit.

* * *

V pátek o čtvrté se Drugaj, Stožický a Štric sešli v prázd-
né třídě vyzbrojeni nůžkami, připínáčky a lepidlem.

Rozsvítili a za zpěvu zlidovělých sprostonárodních písní se pustili do odstříhování spodních částí plakátů. Na zemi se začaly vršit Gottwaldové v beranicích. Potom si chlapci vyprávěli obsahy nemravných filmů. Když přišel na řadu Štric, mládenec se neměl k činu. Bylo znát, že ho něco trápí. Nakonec se pod hrozbou dvojitého Nelsona přiznal, že má šílený strach, protože zfalšoval podpis. Pokud tedy ovšem může člověk falšovat svůj vlastní podpis. V křížovém výsledku se pak spolužákům vyzpovídal. K uvedenému činu došlo ve čtvrtek po obědě, když u Štriců v bytě zazvonily dvě slečny, představily se jako agitační dvojice a poprosily kvintána o autogram na gratulační arch k narozeninám JVS. Gymnazista, který byl sám doma, slečnám zdvořile vysvětlil, že se obtěžují zbytečně, protože on si svou občanskou povinnost splnil už ve škole. Na to mu ale návštěvnice prozradily, že jsou vysokoškolačky, apelovaly na jeho studentskou solidaritu a pofňukávaly, že budou mít malér, pokud nenasbírají dostatek podpisů. Štric se sice ještě chvíli zdráhal, ale nakonec se dal ukecat, protože obě studentky – mimochodem super kočky – už měly docela smutné oči. Od toho gentlemanského aktu chodí jako tělo bez duše a nedokáže přestat myslet na to, co se stane, až soudruh Stalin zjistí, že se podepsal dvakrát.

Když dovyprávěl, vypukli oba spolužáci v záchvatu smíchu. Drugaj se udivenému Štricovi přiznal, že blahopřejnou listinu podepsal nejenom ve škole, ale také v pokladně kina Slovan, potulné agitační dvojici pod Michalskou branou a dvakrát tetě Marišce, z toho jednou levou rukou. Stožický se pochlubil, že se zvěčnil v šatně kluziště a v cukrárně. Jeho starší bratr ale zaznamenal absolutní rekord: deset autogramů, z toho jednou jako kapitán Korkorán, dvakrát jako Zorro Mstitel a jednou – ale o tom Pst! – jako Chujovič Pizdinský.

To Štricovi pochopitelně zvedlo náladu a chvílku se všichni předháněli ve vymýšlení vhodných pseudonymů na gratulační archy. Jenže při stříhání dvacátého Gottwalda znovu padla na Štrice tíseň: „Uvidíte, kluci, co to bude za bordel, až si Pepíno v Kremlu spočítá, že od nás dostal víc podpisů, než má vůbec Československo obyvatel!“

* * *

Oslavy Stalinových sedmdesátin v první zimní den na sklonku roku 1949 měly být vyvrcholením celoročního úsilí československých pracujících o utužení přátelství se Sovětským svazem na věčné časy. Současně měla akce poskytnout občanům ideologicky hodnotnou náhradu za vánoční svátky, které byly jako výplod klerikalismu

a náboženského tmářství neodvratně odsouzeny k zániku. Básníci se předháněli ve skládání ód na gruzínského velikána. Sjedenocený tisk přinášel dennodenně hrdé hlášení o úspěšném průběhu spontánní podpisové akce, o hodnotných darech od československých závodů a o vkusné výzdobě pracovišť na počest gigantického oslavence. Gerlachovka (2 663 m) dožívala poslední chvíle své existence před přejmenováním na Stalinův štít.

Na jednom konci Stalinova náměstí v Bratislavě se hrdě vypínala první socha JVS v Československé republice. Přesněji řečeno její spodní polovina: bronzové rajtky v botách. Horní polovinu ochránce míru právě zvedali jeřábem. Při té příležitosti bylo vidět, že báťuška je dutý a ne nepodobný obludné matrjošce. Pár metrů níže od polosochoy jiná pracovní úderka právě úspěšně dokončila likvidaci podzemního záchodu, jehož zachování by bylo bývalo urážkou kovového hrdiny. Inspektor Pochylý si v okolo jedoucím služebním tatraplánu při pohledu na tak čilý pracovní ruch spontánně zanotoval: „Když už máme, co jsme chtěli, do roboty zvesela...“ Než se však spolucestující členové soutěžní komise stačili přidat, soudruh inspektor zmlkl, pateticky ukázal na generalissimovy kalhoty stojící na podstavci a procítěně zaskandoval: „Stalin, Gottwald, Široký – kéž nám žijí navěky!“

Po přivítání vzácných hostů ředitelem gymnázia promluvil ke shromážděným pedagogům vedoucí soutěžní komise, soudruh inspektor Pochylý. Zdůraznil vliv socialistického soutěžení na výchovu nového člověka, podepřel svoje výklady několika úvodníky *Pravdy*, okořenil je vybranými kapitolami z knihy Františka Nečásk *Mládí Klementa Gottwalda* a vše podtrhl vhodnými pasážemi z *Dějin VKS (b)*. V závěru projevu vyzval shromážděné ke zvýšené bdělosti a ostražitosti, protože třídní nepřítel se ve smrtelných křečích vynasnaží rozvrátit všechno, co je soudruhům svaté, jak to učí neomylný strážce Lenina odkazu, největší přítel národů Československa, vřele milovaný Jozef – Vissarionovič – Stalin!

Profesor Baláz zatleskal jako první. A když ho inspektor odměnil soudružským úsměvem, rozohnil se tak, že by jeho potlesk mohl přerůst v dlouhotrvající, přecházející v bouřlivé ovace, kdyby se mu ovšem podařilo strhnout své cudně aplaudující kolegy. Tím skončila úvodní část hodnocení. Potom inspektor vyhnal třídní profesory za jejich studenty a komise doplněná o ředitele doktora Marka se vydala na obchůzku po třídách.

Pedagogové II. státního gymnázia si nikdy nepřipadali trapněji než v posledních dnech. Na jedné straně bylo jejich životním krédem neprotivit se pánům a jejich příkazům a v témže duchu vychovat své svěřence. Na